

Суб'єкти, які беруть участь

у забезпеченні доказів:
нотаріальна та судова практика

О. О. Бадила

здобувач Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка

У статті обґрунтовано перелік суб'єктів, які беруть участь у забезпеченні доказів. Проаналізовано проблеми забезпечення доказів судом та виокремлено можливі випадки забезпечення доказів нотаріусом. Розкрито питання взаємодії адвокатів із іншими органами щодо забезпечення доказів.

Ключові слова: суд, нотаріат, забезпечення доказів, суб'єкти, адвокати.

В статтє обоснованно перечень субъектов, которые принимают участие в обеспечении доказательств. Проанализированы проблемы обеспечения доказательств судом и выделены возможные случаи обеспечения доказательств нотариусом. Раскрыт вопрос взаимодействия адвокатов с другими органами относительно обеспечения доказательств.

Ключевые слова: суд, нотариат, обеспечение доказательств, субъекты, адвокаты.

In the article grounded list of subjects which take part in providing of proofs. The problems of providing of proofs a court are analysed and the possible cases of providing of proofs a notary are selected. The question of co-operation of advocates is exposed with other organs in relation to providing of proofs.

Keywords: court, notariat, providing of proofs, subjects, advocates.

Питанням забезпечення доказів у цивільному процесі присвячувались окремі роботи науковців [1]. Щодо забезпечення доказів у нотаріальному процесі, то це питання є досить актуальним, але недостатньо дослідженим [2]. Питання суб'єктного складу осіб, які беруть участь у забезпеченні доказів, фактично вченими не досліджувались, тому ставимо собі за мету проаналізувати судову і нотаріальну практику та сформулювати випадки й особливості суб'єктного складу забезпечення доказів у цих процесах.

Щодо суб'єктів, які беруть участь у забезпеченні доказів як у нотаріальному, так і цивільному процесах, то їх слід поділити на дві групи:

- особи, які ініціюють вжиття заходів щодо забезпечення доказів;
- особи, які приймають рішення про забезпечення доказів чи відмову в їх забезпеченні.

При цьому особу, яка ініціює вжиття заходів щодо забезпечення доказів до подання позову до суду (ч. 3 ст. 133 Цивільно-процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), ми не можемо назвати позивачем, оскільки вона ще не набула такого статусу, тому її слід називати заявником.

У нотаріальному процесі досі на законодавчому рівні не сформульовано поняття, яке б позначало особу, яка звертається до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії, як суб'єкта процесу, хоча вчені, які займаються дослідженням цієї галузі правової науки, вказане питання неодноразово піднімали та на теоретичному рівні сформулювали понятійний апарат суб'єктів нотаріального процесу, їх права та обов'язки [3].

У статті 133 ЦПК України існує декілька термінів, якими позначають особу, котра звертається до суду за забезпеченням доказів.

Перший термін – «Особи, які беруть участь у справі і вважають, що подання потрібних доказів є неможливим, або у них є складнощі в поданні цих доказів» (ч. 1 ст. 133 ЦПК України). На нашу думку, така назва є некоректною щодо випадку про забезпечення доказів до пред'явлення позову, оскільки заявник, який клопоче про забезпечення доказу, ще не набув статусу особи, яка бере участь у справі, оскільки справи як такої ще не існує. При цьому слід уточнити, що в особи не існує «складнощів у поданні цих доказів» суду, а спочатку у неї виникають труднощі із самостійним отриманням необхідних доказів для їх надання суду.

Другий термін, який має застосування у ч. 3 ст. 133 ЦПК України – «заінтересована особа» є тотожним терміну, яким позначають осіб, які беруть участь в справах окремого провадження. Як бачимо, ЦПК України містить подвійне застосування однакового терміна, який має різне змістовне навантаження, що також некоректно.

У частині 4 статті 133 ЦПК України, ч. 3 ст. 135 ЦПК України законодавець від терміна «заінтересована особа» знову переходить до застосування терміна «заявник», що ще більше заплутує юридично необізнану особу, якій важко буде зрозуміти, що це один і той самий суб'єкт.

На нашу думку, для випадку забезпечення доказів до пред'явлення позову слід закріпити на законодавчому рівні термін «зацікавлена особа», яким позначати особу, яка ініціює питання про забезпечення доказів, або таку особу для всіх випадків слід назвати «ініціатор забезпечення доказів», оскільки нею може бути не лише позивач, а й відповідач, третя особа, заявники та заінтересовані особи як суб'єкти окремого провадження, адвокат.

Загальний поділ суб'єктів на тих, які ініціюють забезпечення доказів, і тих, які вирішують питання про їх забезпе-

чення, слід сприймати як характерний для нотаріального і для цивільного процесу. Але такий поділ вимагає визначення конкретного суб'єкта, який безпосередньо забезпечуватиме докази, зокрема, у цивільному процесі це суддя, а в нотаріальному – нотаріус.

Перевіримо останнє положення на предмет його відповідності сучасним процесуальним відносинам. Зокрема, з ч. 6 ст. 8 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон) впливає, що довідки про вчинені нотаріальні дії та інші документи надаються нотаріусом протягом десяти робочих днів на обґрунтовану письмову вимогу суду. Нотаріус у цьому конкретному випадку є зобов'язаною особою щодо безпосереднього забезпечення доказів для цивільного судочинства, і невиконання ухвали суду про забезпечення доказів нотаріусом може призвести до застосування до нього кримінальної відповідальності згідно зі ст. 382 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Отже, загальнообов'язкові вимоги суду щодо забезпечення доказів спонукають нотаріуса як конкретно зобов'язаного суб'єкта до дій. Тому нотаріуса згідно зі ст. 8 Закону не можна розцінювати як особу, яка сприяє суду у здійсненні правосуддя на відміну від експерта, який, надаючи висновок у справі, сприяє правосуддю [4, с. 59].

При цьому очевидно, що суд, приймаючи рішення про забезпечення доказів чи про відмову у задоволенні відповідного клопотання, і встановлює обов'язок конкретного суб'єкта щодо надання доказу, а не безпосередньо забезпечує такий доказ. Зокрема, експерти не завжди здатні відповісти на всі питання, поставлені в ухвалі суду про призначення експертизи, як через суб'єктивні (недостатність кваліфікації тощо), так і об'єктивні (технічна неможливість, потребується комплексна експертиза тощо) причини. Тому навіть обґрунтована і законна вимога суду щодо забез-

печення доказів не завжди може бути виконана. Отже, безпосереднє надання суду за його вимогою доказу залежить від багатьох факторів, а суд сприяє зацікавленій особі у процесі доказування шляхом виступу необхідних їй для доведення своїх вимог та заперечень доказів.

Але не завжди таке сприяння може мати місце і це положення залежить від суб'єктивної оцінки судом наданої зацікавленою особою заяви про забезпечення доказів. Наприклад, загальновідомим є положення про те, що кількість ще не означає якість. Тому при вимозі зацікавленої особи у порядку забезпечення доказів викликати в судові засідання та допитати десятків свідків на підтвердження однієї і тієї ж обставини є не доцільним. Якщо у справі на підтвердження однієї обставини можуть бути надані як покази свідків, так і речові докази тощо, то сукупність доказів матиме певні переваги. Але це ще не означає, що вони переконливо доводять існування певної обставини. Такий показник достовірно підтверджуватиме лише один факт – добру підготовку сторони до участі у змагальному доказовому процесі, оскільки не виключений випадок фальсифікації доказів. Наприклад, якщо десятеро свідків надаватимуть одні і ті ж самі покази на підтвердження певної обставини, то це може свідчити про домовленість між ними та особою, яка бере участь у справі, чи з її представником.

У зв'язку з цим суд має керуватися принципом достатності доказів, але не повинен і не може обмежувати зацікавлену особу в кількості доказів, які вона хоче надати суду, оскільки це суперечитиме ст. 129 Конституції України. Але судді доволі часто при розгляді справ ігнорують конституційний принцип свободи у наданні особою суду доказів з метою доведення перед судом їх переконливості, який має пряму дію та повинен сприйматися вище, ніж судова практика. Суд пови-

нен прийняти будь-який доказ, який подає особа, і якщо доказ не відповідає правилам належності та допустимості, не брати його до уваги при ухваленні рішення, тобто не мотивувати на його підставі рішення.

Тому викликає здивування думка вченого, який пропонує «впровадити у цивільне судочинство України два стандарти оцінки доказів – «ймовірність» (припущення можливості існування або відсутності певного факту) та «переконливість» (упевненість в існуванні або відсутності певного факту)» [5] через те, що стандартизувати оцінку доказів, як мінімум, складно, оскільки вона пов'язана з розумовою діяльністю суддів, які відрізняються не тільки за розумовими здібностями, а й за досвідом та кваліфікацією, та оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням (ст. 212 ЦПК України).

Розглядаючи наведену вище думку Т. В. Рудої, більш конструктивну щодо запозичення американського досвіду в українську правову систему, проаналізуємо й іншу її гіпотезу, яка, на нашу думку, конкурує із забезпеченням доказів, а саме: «необхідність запровадження у цивільне судочинство України механізмів досудового виявлення сторонами доказів шляхом обміну інформацією, яка може мати доказове значення, звернення із запитом про визнання певної обставини та вимогою про ознайомлення з письмовими і речовими доказами, а також відповідальності сторони за відмову сприяти іншій стороні у досудовому виявленні доказів через встановлення презумпції визнання особою певної обставини, якої стосувався запит. Реалізація вказаних механізмів спонукатиме сторони до ведення переговорів задля досягнення примирення, а якщо ж владнати спір мирно не вдасться – допоможе їм краще підготуватися до судового розгляду, правильно визначити предмет доказування, захистити себе від спонтанної появи нових доказів» [6].

Абстрактно розглядаючи цю концепцію, її можна сприйняти як позитивну для сучасного цивільного процесу через те, що раціонально і необхідно до звернення до суду обмінюватися претензіями, доказами і лише при неможливості врегулювати спір звертатися до суду.

Але дана гіпотеза кардинально помилкова, оскільки:

- по-перше, формально аналізуючи цю гіпотезу, не можна не помітити її «конструктивну» неузгодженість: «необхідність запровадження у цивільному судочинстві України» – «механізмів досудового виявлення сторонами доказів», тобто у більш скороченому варіанті думка вченого зводиться до такої конструкції: «у цивільному судочинстві» – «досудовий механізм». Отже, науковцем пропонується створювати і відповідно регламентувати те, що не належить до судочинства;
- по-друге, наведена гіпотеза суперечить ст. 124 Конституції України, згідно з якою юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі, та п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції при здійсненні правосуддя», згідно з якою нині не передбачений обов'язковий попередній (досудовий) порядок врегулювання спору. Особі гарантується можливість безпосереднього звернення до суду;
- по-третє, навіщо вигадувати «заново колесо», якщо існує запозичений з американського досвіду механізм обміну інформацією про наявні у сторін докази в попередньому судовому засіданні? Питання полягає лише в тому, що проведення попереднього судового засідання тепер залежить від розсуду суду (ч. 7 ст. 130 ЦПК України). Але, на нашу думку, попереднє судове засідання має бути обов'язково проведено, якщо про це клопоче хоча б одна зі сторін або тре-

тя особа. Обов'язкове проведення попереднього судового засідання обумовлено тим, що особа матиме можливість отримати відомості про правову позицію протилежної сторони, як правило, відповідача, та може розкрити наявні у неї докази в обмін на отримання доказів відповідача;

- по-четверте, досудовий обмін доказами, претензіями, як правило, відбувається поза судом. Як свідчить наш досвід, врегулювання нині спору між сторонами за допомогою навіть медіації не має нічого спільного з судочинством, оскільки у такому разі сторони обходяться без суду. Так, знаємо випадки, коли сторони просто в нотаріальній конторі починали суперечку щодо умов договору. Але, виділяючи головні спірні моменти і пропонуючи альтернативні варіанти змісту договору, можна досягти консенсусу і вирішити багато питань без звернення до суду в нотаріальному порядку.

Тому вважаємо, що при зверненні особи до суду за забезпеченням доказів необхідно дотримуватися презумпції, що особи не досягли компромісного варіанта вирішення спору і одна зі сторін намагається забезпечити свою позицію доказами на випадок, якщо інша сторона їх знищить, або можливість їх отримання буде утрудненою. Тут питання навіть не в тому, що через неприязні стосунки сторони іноді не здатні і не хочуть шукати компромісу, а у характері діяльності суду, який не повинен встановлювати причини, чому сторони не досягли вирішення конфлікту мирним шляхом. Суд має сприяти особі у забезпеченні доказів, орієнтуючись на ст. 129 Конституції України та ст. 10 ЦПК України.

У нотаріальному процесі поняття «забезпечення доказів» має розглядатися у двох площинах, а саме як:

- 1) вчинення нотаріусом нотаріальної дії, наприклад, вчинення морського

протесту, який встановлює закону презумпцію невинуватості власника, акт про морський протест (доказ) переносить обов'язок доведення обставин події на другу сторону, створюючи для судновласника вигідне процесуальне положення у процесі доказування [7], та інші нотаріальні дії [8], тобто нотаріальний акт у майбутньому може розцінюватись як доказ;

2) безпосереднє забезпечення доказів нотаріусом, яке має трансформуватися у такі випадки:

а) забезпечення нотаріусом доказів для власної діяльності, наприклад, призначення експертизи, оцінки майна, вилучення доказів, необхідних для вчинення нотаріальної дії;

б) забезпечення нотаріусом доказів на вимогу суду у порядку ст. 8 Закону (про що вже йшлося раніше, і в такому випадку нотаріуса важко назвати суб'єктом, який здійснює забезпечення доказів у звичному сприйнятті цього поняття);

в) забезпечення нотаріусом доказів на вимогу зацікавленої особи, наприклад, огляд речових і письмових доказів, з метою направлення протоколу про вчинення таких дій для ведення справ в органах іноземної держави (ст. 102 Закону України «Про нотаріат»);

г) забезпечення нотаріусом доказів на вимогу зацікавленої особи з метою звернення до суду України, оскільки згідно зі ст. 10 ЦПК України особа повинна сама довести суду ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень, і згідно зі ст. 129 Конституції їй гарантується право на свободу у наданні суду доказів та доведення перед судом їх переконливості, наприклад засвідчення вірності копії документа, засвідчення справжності підпису особи на офіційній заяві, у якій стверджуються певні обставини, які матимуть значення для розгляду справи у суді.

Слід звернути увагу на ту обставину, що нотаріус згідно зі ст. 4 Закону може звернутися з вимогою до підприємств, установ і організацій про надання йому відомостей та документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії, але такому праву вимоги нотаріуса не відповідає будь-який обов'язок підприємств, установ і організацій надати такі відомості та документи. І тим більше санкцій за невиконання такого обов'язку Законом не передбачено. Але, якщо відповідні підприємства, установи і організації нададуть відомості та документи на запит нотаріуса, то це положення можна розцінювати як сприяння з їх боку вчиненню нотаріального провадження, а за вимогою суду особи не сприяють йому, адже виконують загальнообов'язкові рішення суду.

Такий поділ суб'єктів із забезпечення доказів є досить важливим для правильного сприйняття повноважень із забезпечення доказів, оскільки вченими це питання значно спрощується. Зокрема, російські науковці зазначають про те, що «забезпечення доказів можливе як до відкриття провадження у справі, так і після відкриття справи:

- до відкриття провадження у справі забезпечення доказів провадиться нотаріусом;
- після відкриття провадження у справі забезпечення доказів здійснюється тільки суддею (мировим суддею)» [9, с. 321].

Як бачимо, раніше наведене положення щодо надання нотаріусом відомостей і документів на вимогу суду (ст. 8 Закону) не зовсім узгоджується з останньою думкою вчених, оскільки нотаріус виступає в подвійній ролі:

- особа, яка надає документи (докази) на вимогу суду;
- особа, яка наділена законом повноваженнями щодо забезпечення доказів.

Тому постає питання про зміст повноважень щодо забезпечення доказів та суб'єктів, які такими повноваженнями наділені.

Так, згідно з частиною 2 статті 51 Закону, якщо справжність поданого документа викликає сумнів, нотаріус або посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, вправі затримати цей документ і надіслати його до експертної установи (експерта) для проведення експертизи, оплата якої здійснюється в установленому законом порядку. Це положення так само неоднозначно визначає роль і завдання нотаріуса через те, що: по-перше, нотаріус не повинен сумніватися, а має встановлювати факти на підставі безспірних доказів, а у разі необхідності має наділятися правом впевнитися в достовірності наданих доказів. По-друге, якщо у нотаріуса виникає сумнів щодо «справжності поданого документа», тобто його дійсності або підробки документа (злочинні дії, які передбачені ст. 358 КК України), то як мінімум у нотаріуса виникає питання у можливості використання підроблених документів. Тому розслідуванням таких злочинів мають займатися правоохоронні органи, а нотаріус зобов'язаний лише повідомити їх про такі випадки (ст. 51 Закону). Нотаріус має право затримати відповідні документи з метою передачі їх до компетентних органів, які й мають призначити проведення експертизи. Натомість нотаріус може забезпечувати докази шляхом призначення експертизи, зокрема, коли необхідно встановити вартість (провести оцінку) спадкового майна з метою видачі свідоцтва про право на спадщину.

Нами вже виділені суб'єкти, які здійснюють забезпечення доказів: нотаріуси та судді, а також суб'єкти, які зобов'язані надавати докази в силу закону, наприклад, на обґрунтовану письмову вимогу суду нотаріус зобов'язаний протягом 10 робочих днів надати довідку про вчинену но-

таріальну дію та інші документи. А щодо вчинення нотаріальних дій, то такі докази можуть надаватися нотаріусу зокрема зацікавленими особами, експертами та ін.

При отриманні ухвали суду особи зобов'язані вчинити дії щодо забезпечення доказів, бо рішення суду згідно зі ст. 14 ЦПК України є загальнообов'язковими. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності (ч. 2 ст. 14). На вимогу нотаріуса докази повинні надати заявники, які звертаються за вчиненням нотаріальної дії, бо інакше нотаріус їм відмовить у вчиненні нотаріальної дії згідно з п. 2 ч. 1 ст. 49 Закону. А щодо інших осіб, то у разі невиконання запиту нотаріуса про забезпечення (надання) доказу, вони не нестимуть відповідальність, оскільки нотаріус не наділений владними повноваженнями, як суддя, та не може застосовувати заходи процесуального примусу.

Розглядаючи абстрактно способи забезпечення доказів зацікавленими особами, можемо говорити про те, що не звертаючись до нотаріуса або суду, особа вправі укласти договір про проведення експертизи компетентними фахівцями, навіть тими, які мають статус експертів. Дійсно, такий висновок не матиме статусу судової експертизи, але ж у ЦПК України не встановлено обов'язку надавати тільки висновок судового експерта, можна подати висновок оцінювача. Зокрема, коли йдеться про вартість ремонту пошкодженого автомобіля, то сьогодні питання ставиться під кутом зору відновлювального ремонту, коли на старий автомобіль експертом пропонується ставити нові запчастини і так покращувати загальний стан автомобіля, або про ремонт автомобіля з використанням запчастин, які були зняті з пошкоджених автомобілів, здійснення ремонту на офіційних станціях технічного обслуговування (далі – СТО) або самотужки у гаражі тощо. Тому висновки експертів можуть значно різнитися і потрібно враху-

вати інші фактори, які вплинуть на остаточний результат експертизи. Але ж зацікавлена особа може забезпечити себе доказами вартості ремонту власними силами і безкоштовно, якщо звернеться безпосередньо до різних СТО та надасть суду наряди-замовлення на ремонт автомобіля від різних виконавців, де буде зазначена вартість ремонту. Це надасть можливість суду встановити обґрунтовану середню ціну ремонту. Якщо ж протилежна сторона буде заперечувати проти такого доказу, то вона й має ініціювати проведення експертизи та оплатити її.

Вважаємо, що, крім безпосередніх заходів щодо забезпечення доказів судом або нотаріусом, особам необхідно роз'яснювати можливість отримати докази існування відповідних юридичних обставин у спрощеному і оптимальному для них порядку, оскільки суди можуть приймати не тільки висновки експертів, а й інші докази. При забезпеченні доказів слід враховувати, що самі громадяни відповідно до Законів України «Про звернення громадян», «Про інформацію» тощо здатні самостійно отримувати значну частину інформації, яка необхідна їм для розгляду справи судом чи вчинення нотаріальної дії нотаріусом.

Порівнюючи повноваження адвокатів на отримання необхідної для розгляду справи інформації (адвокатський запит) з повноваженнями нотаріусів, можна помітити, що адвокати наділені правом на витребування потрібної інформації від підприємств, установ та організацій, а останні не нестимуть відповідальності за відмову у її наданні. Крім того, інформація, яка стала відома адвокату під час здійснення ним його професійної діяльності, забезпечується адвокатською таємницею. Тобто адвокат не вправі діяти всупереч інтересам свого клієнта, тому не може використовувати отриману від нотаріуса інформацію проти свого кліє-

ента. Тому, на нашу думку, адвокат на підставі договору про правову допомогу має надіятися правом витребування у нотаріуса інформації про вчинення нотаріальних дій щодо свого клієнта. У зв'язку з цим вважаємо доцільним доповнити ст. 8 Закону таким суб'єктом, як адвокат, на чий запит нотаріус може надати довідку про вчинену нотаріальну дію чи інший документ. Наприклад, це може бути зумовлено тим, що до адвоката за консультацією звернулась особа, яка хоче визнати у судовому порядку нотаріально посвідчений заповіт недійсним, а адвокату необхідно написати позовну заяву, яку мотивувати посиланням на доказ. Гарантією невикористання адвокатом інформації про свого клієнта проти його інтересів є адвокатська таємниця і дисциплінарна відповідальність адвоката, а простежити спосіб отримання інформації не складно, оскільки у справах нотаріуса має зберігатися інформація про звернення до нього адвоката із запитом.

Також звернемо увагу й на дискусійне питання, яке було піднято українськими науковцями, а саме: «Забезпечення доказів у жодному випадку не можна ототожнювати із їх дослідженням або оцінкою. Єдина мета забезпечення доказів – це їх фіксація для забезпечення можливості їх дослідження та оцінки при подальшому розгляді справи» [10, с. 276]. Із цієї думки не вбачається, який саме суб'єкт не може ототожнювати забезпечення доказів із їх дослідженням або оцінкою. Дійсно, можна погодитися з тим, що забезпечення доказів не є їх дослідженням або оцінкою у звичному сприйнятті цих процесуальних термінів. Однак експертиза, яка може призначатися у порядку забезпечення доказів, – це дослідження доказу, а при огляді доказів, зокрема, за їх місцезнаходженням, ми не можемо заборонити суду оцінити доказ хоча б тому, що розумова діяльність не регламентується нор-

мами ЦПК України. Так, при оцінці доказів за їх місцезнаходженням, суд має закарбувати в пам'яті отриману інформацію і свої враження, а спеціалісти – за допомогою технічних пристроїв тощо. Але адвокати, прокурори та інші висококваліфіковані юристи не обмежені у праві звернути увагу суду на деталі доказу, наприклад, допитуючи свідка, виявляти суперечності у його свідченнях, явні або приховані суперечності з тими обставинами, які вказувалися у заяві про забезпечення доказу тощо. При цьому наполягаємо на тому, що тиск на свідків з боку осіб, які беруть участь у допиті свідка у порядку забезпечення доказів, неприпустимий. Слід погодитися з концепцією російських вчених, які констатують, що «Обґрунтована необхідність усунення нестерпного становища, яке склалося, – масове ухилення свідків від виконання правового обов'язку і морального боргу свідчення. ... Показано, що чинне законодавство вимагає вдосконалення для забезпечення реального відшкодування матеріальних втрат свідка, пов'язаних з виконанням його обов'язків, надійного захисту свідка і його близьких від небезпеки спричинення шкоди їх охоронюваним інтересам, сприяння створенню в суспільстві позитивної оцінки свідчень, відродженню довіри свідків до органів правоохорони» [11]. Але допит свідків вимагає, щоб був сформульований спеціальний перелік осіб, які братимуть участь у ньому в порядку забезпечення доказів до пред'явлення позову до суду, зокрема, ними можуть стати, на нашу думку, потенційний позивач та відповідач, а можливо, й потенційні треті особи, про залучення яких як зацікавлених осіб можуть клопотати зазначені сторони.

Допит свідка можливий до відкриття провадження у справі, тому не можна змішувати два поняття: розгляд заяви про забезпечення доказів та термінове і безпосереднє вчинення дій щодо забезпечення

доказів. Тому потенційно можливим варіантом розвитку провадження з забезпечення доказів можуть стати дві зазначені раніше стадії, які докладно не аналізувалися вченими і не регламентовані законодавством. Так, у ст. 135 ЦПК України йдеться про мінімальну кількість необхідних суб'єктів для розгляду заяви про забезпечення доказів, тобто лише повідомлення сторін та інших осіб про розгляд заяви про забезпечення доказу, але присутність їх визнається не обов'язковою. Вважаємо, що таке положення закону мінімізуватиме об'єктивність умов забезпечення доказів. Тому при виконанні ухвали суду про забезпечення доказів слід залучати максимальну кількість зацікавлених осіб для участі у цьому провадженні. Це

положення слід відобразити у ст. ст. 134, 135 ЦПК України.

Наведене дозволяє зробити висновок про те, що суб'єктний склад процесу забезпечення доказів в ЦПК України регламентований неоднозначно, оскільки не сформовано навіть відповідної термінології. Тут можна погодитися з передбачуваним зауваженням, що такі дії слід сприймати як виняткові, але це не означає, що суб'єкти провадження не повинні мати відповідного правового статусу та суд відповідної процедури діяльності. До того ж, розглядаючи функції суб'єктів у процесі забезпечення доказів, можна помітити розходження теорії доказування із законодавством та практикою його застосування.

Список використаної літератури

1. *Сергеева К. А.* Обеспечение доказательств в гражданском и арбитражном процессе : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.15. – Екатеринбург, 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com>
2. *Фурса С. Я., Фурса Є. І.* Забезпечення доказів нотаріусом / В кн. : Теорія нотаріального процесу // За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта ; Центр учбової літератури, 2012. – С. 304.
3. *Фурса С. Я.* Нотаріальний процес. Теоретичні основи. – К. : Істина. – С. 142 ; *Фурса С. Я., Фурса Є. І.* Особи, які звертаються до нотаріуса з метою охорони та захисту своїх прав та інтересів (заявники), їх процесуальні права та обов'язки / В кн. : Теорія нотаріального процесу // За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта ; Центр учбової літератури, 2012. – С. 148.
4. *Ярков В. В.* Юридические факты в цивилистическом процессе / В. В. Ярков. – М. : Инотропик Медиа, 2012. – 608 с.
5. *Руда Т. В.* Докази і доказування в цивільному процесі України і США: порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012.
6. Там само.
7. *Радзівська А. К.* Значення та мета вчинення морських протестів / В кн. : Нотаріат в Україні. – К. : ЮрінкоІнтер, 2000. – С. 310.
8. *Фурса С. Я.* Приклади способів забезпечення доказів нотаріусами / В кн. : Теорія нотаріального процесу. – К. : Алерта ; Центр учбової літератури, 2012. – С. 317-319.
9. *Гражданский процесс* / Под ред. проф. М. К. Треушников. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Статут, 2014. – 960 с.
10. *Цивільний процес України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.* / Ю. В. Білоусов, Й. Г. Богдан, Н. Л. Бондаренко-Зелинська, О. В. Гетманцев та ін. [за заг. ред. д. ю. н. доцента М. М. Ясинка]. – Суми : Видавництво «МақДен», 2013. – 808 с.
11. *Шейфер М. М.* Социальный и правовой статус свидетеля и проблемы его реализации в уголовном судопроизводстве России : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. – Самара, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com>